

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ТА НАУКИ

Збірник матеріалів

**XXVII підсумкової науково-практичної
конференції викладачів**

20 лютого 2025 року

Київ 2025

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXVII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. М.В. Трофименка. Київ: МДУ, 2025. 385 с.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 7 від 26.02.2025)

Редакційна колегія:

Голова Трофименко М.В., ректор МДУ, доктор політичних наук, професор;

Члени редколегії Безчотнікова С.В., доктор філологічних наук, професор;
Задорожня-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор;
Іванець Т. М., голова Ради молодих вчених МДУ, кандидат політичних наук, доцент;
Калініна С. П., доктор економічних наук, професор;
Константинова Ю. В., кандидат історичних наук, доцент;
Марена Т.В., кандидат економічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи;
Мельничук І. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Омельченко В.Я., доктор економічних наук, професор;
Павленко О.Г., доктор філологічних наук, професор;
Пирлік Н. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Романцов В.М., доктор історичних наук, професор;
Сабадаш Ю. С., доктор культурології, професор;
Тарасенко Д. Л., доктор економічних наук, професор.

Збірник містить матеріали XXVII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 20 лютого 2025 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, екології, кібербезпеки, документознавства, культурології, журналістики, філології, літературознавства, методики викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

ВИСТУП РЕКТОРА МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Микола Трофименко,
доктор політичних наук,
професор кафедри політології та міжнародних відносин,
ректор Маріупольського державного університету

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сучасні виклики, зумовлені збройною агресією Російської Федерації проти України, потребують не лише військової відповіді, а й активної інформаційної та комунікаційної політики. Публічна дипломатія відіграє у цьому процесі ключову роль як інструмент формування позитивного іміджу України, протидії дезінформації та зміцнення національної безпеки. З огляду на триваючу військову агресію росії на Сході України, анексію Криму, необхідність ефективного протистояння російським атакам у інформаційній сфері, донесення об'єктивної інформації щодо України на окуповані території Донецької, Луганської областей, Автономної Республіки Крим та територію росії, питання реалізації публічної дипломатії задля забезпечення національної безпеки набуває для України особливого значення та актуальності [1].

Українсько-російська війна активізувала становлення публічної дипломатії в Україні. Українська модель публічної дипломатії побудована з урахуванням досвіду країн Центрально-Східної Європи, включає діяльність Українського інституту, окремого органу, покликаного презентувати Україну у світі, пропагувати українську мову, історію, культуру; розробку та впровадження затвердженого українським урядом вперше за роки незалежності нового національного бренду (UkraineNow); активну культурну дипломатію; а також дипломатію соціальних мереж для інформаційного забезпечення реалізації пріоритетів зовнішньої політики України, протидії російській пропаганді та промоції позитивного іміджу України за кордоном [2].

Українські інституції з урахуванням сучасних викликів в умовах військового конфлікту з росією, проголошених євроатлантичних та євроінтеграційних устремлінь, оновлюють законодавчу базу, що стосується сфери національної безпеки і оборони, не оминаючи при цьому питання розвитку сфери публічної дипломатії. Так, у новій редакції Воєнної доктрини України, затвердженої рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня

2015 року та Указом Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015, у визначенні термінів, що вживаються у документі, зазначається зокрема, що стратегічні комунікації – це скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави [3]. Тобто публічна дипломатія розглядається в контексті стратегічних комунікацій.

У статті 32 Воєнної доктрини одним з заходів і дій для кризового реагування на воєнні загрози та недопущення ескалації воєнних конфліктів Україною розглядається посилення розвідувальної діяльності в інтересах підготовки та проведення Україною стратегічних комунікацій, контрпропагандистських заходів та інформаційно-психологічних операцій.

У статті 41 Воєнної доктрини зазначається, що з метою досягнення переваги над воєнним противником мають бути посилені заходи з реалізації державної інформаційної політики на тимчасово окупованій противником території і міжнародній арені. Зауважується, що забезпечення інформаційної складової воєнної безпеки здійснюватиметься шляхом запровадження ефективної системи заходів стратегічних комунікацій у діяльність органів сектору безпеки.

Зважаючи на зазначене, фінансування заходів стратегічних комунікацій визначається Воєнною доктриною України одним з пріоритетних напрямів фінансування потреб оборони.

У Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України, затвердженій рішенням РНБОУ від 4 березня 2016 р. та Указом Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016 зазначається, що рівень забезпечення національної безпеки України залежить насамперед від ефективності функціонування відповідних органів державної влади, чіткого розподілу відповідальності й повноважень у визначених сферах діяльності та налагодженої взаємодії між ними. Визначаючи принципи, що закладені в основу розвитку сектору безпеки і оборони щодо інтеграції до європейських та євроатлантичних безпекових структур, Україна виходить з того, що розвиток і зміцнення ЄС та НАТО поглиблюють загальноєвропейську та міжнародну безпеку в усіх її вимірах та вимагають проведення відповідних демократичних перетворень національних безпекових інституцій [4]. Так, для ефективного розвитку сектору безпеки і оборони в сучасних умовах передбачається, зокрема, створення та впровадження системи стратегічних комунікацій у секторі безпеки і оборони

У розділі 3 «Основні завдання розвитку сектору безпеки і оборони» Концепції визначаються основні шляхи досягнення необхідних оперативних та інших спроможностей складових сектору безпеки і оборони. Одним з ключових напрямів, що включає й публічну дипломатію, визначається проведення огляду сфери стратегічних комунікацій сектору безпеки і оборони та її удосконалення з урахуванням досвіду держав-членів НАТО.

У Концепції зауважується, що розвиток системи управління сектором безпеки і оборони спрямований на забезпечення керівництва ним як цілісної системи, що побудована на таких принципах: налагодження співробітництва та ефективні стратегічні комунікації між суб'єктами сектору безпеки і оборони; залучення громадянського суспільства до прийняття найбільш важливих стратегічних рішень з питань забезпечення національної безпеки; чітка регламентація діяльності у секторі безпеки і оборони, що гарантує стабільний розвиток держави; застосування адаптивних стратегій управління, які передбачають залучення незалежних експертних організацій; прозорість та підзвітність суспільству.

У Концепції також закладено принципи, за якими має фінансуватися сфера безпеки і оборони – не менше 5 відсотків від валового внутрішнього продукту щороку, зокрема на видатки на оборону – не менше 3 відсотків валового внутрішнього продукту щороку, а на забезпечення розвитку оборонно-промислового комплексу – 0,5 відсотка валового внутрішнього продукту.

Однак, повномасштабна агресія РФ проти України, виявилася справжнім викликом усій системі публічної дипломатії, сформованій на початок 2022 року, стати на захист національних інтересів. Насамперед, впродовж тривалого часу росія користувалась значною перевагою у доступі до каналів комунікацій із зовнішньою аудиторією. Функціонування власних контрольованих медіаструктур, зокрема й успішно вбудованих у закордонний медіапростір, наявність різноманітних організацій та груп впливу, а також значно вищий рівень світової уваги з боку різноманітних цільових сегментів міжнародних відносин й простих громадян, надавали і надають країні-агресору значних переваг [5]. Окрім того, механізм пропаганди та маніпуляцій радянського типу, спадщина у вигляді моделі «російськості», що через викривлену призму сприйняття продовжує накладатись на колишні «радянські» території, і певні залишки імперіалістичної свідомості додали активного стимулу завзятому відстоюванню російською інформаційною машиною власних інтересів у комунікаційному полі інших держав.

Україна опинилась у ситуації, коли діалог та механізми спілкування з іноземними дипломатичними структурами та громадянським суспільством тільки почав набувати системного характеру, чіткої спрямованості та більш голосного звучання. Попередні події (Революція гідності, окупація Автономної Республіки Крим та частини Донецької і Луганської областей) привертала увагу до проблем України, але не розглядалися настільки серйозно, як на початку 2022 року. За такої умови високим був шанс того, що таке сприйняття залишиться без змін, оскільки формування м'якої сили публічної дипломатії лише розпочалось і не набуло достатньої потенційної міцності, а спілкуватись засобами

жорсткого впливу в Україні не було можливості з огляду на брак ресурсів і впливовості на світовій арені.

У росії все ще залишаються як колишні міжнародні канали комунікацій, так і потужний (за різними оцінками) фінансовий ресурс для підтримки медіа активності, застосування інструментів ІПСО та інших засобів гібридної боротьби, які не вимагають масштабної фінансової підтримки. Однак, бажання слухати і чути росію в міжнародній спільноті значно знизилось, передусім, завдяки активній та жорсткій позиції уряду (дипломатичний блок, Президент та Офіс Президента, парламент, безпекові структури), а також за активної участі недержавних акторів. Можливості цифрових технологій безпосередньо вплинули на цей процес, оскільки українське суспільство як в середині, так і за межами країни, відповідаючи на пряму загрозу неочікуваним рівнем консолідованості, активно залучилось у процеси спілкування із громадськістю за кордоном, встановивши прямі горизонтальні зв'язки.

Таким чином, публічна дипломатія в Україні поступово трансформується з додаткового елементу зовнішньої політики у вагомий складник національної безпеки. Її розвиток має відбуватись із урахуванням сучасних викликів, міжнародного досвіду та із залученням державних і недержавних акторів. Ефективна реалізація стратегічних комунікацій дозволить зміцнити позиції України у світі, підвищити її вплив на міжнародну аудиторію та протистояти зовнішньоінформаційним загрозам.

Література

1. Трофименко М. В. Забезпечення національної безпеки у Донецькій та Луганській областях: політико-правовий аспект. *Південний Схід України в умовах суспільно-політичної кризи : кол. моногр. / за ред. К. В. Балабанова*. Маріуполь : МДУ, 2018. С. 171-194.
2. Trofymenko M., Trofymenko A. Public Diplomacy in the Countries of Central and Eastern Europe: Experiences for Ukraine. *Baltic-Black Sea Regionalisms*. Springer Switzerland, 2020. P. 235–243.
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України»: Указ Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015>.
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України»: Указ Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92/2016>.
5. Trofymenko M., Bulatova O., Karpenko O., Fedorov E. External Component of National Economic Security. *Przegląd Strategiczny*. 2020. Iss. 13. P. 425–437.